

VN/12056/2023
10.5.2023

Oikeusministeriö /
Demokratia- ja julkisoikeusosasto

Taustamuistio kuulemispyyntöön: Julkiset/”puolijulkiset” tilat suhteessa poliittiseen kampanjointiin ja tämän aialueen osalta esiin tulleet ongelmat sekä mahdollisuudet vaikuttaa asiaan esimerkiksi lainsäädäntömuutoksin tai muilla tavoilla

Parlamentaarinen vaalityöryhmä¹ (20.2.2020–31.12.2021) on julkaissut loppuraporttinsa² kanssa oheisen julistuksen puolueiden ja ehdokkaiden kampanjoinnista puolijulkisissa tiloissa.

Parlamentaarinen vaalityöryhmä vetoaa puolijulkisten tilojen haltijoihin, jotta useammat kauppaliikkeet, julkisen liikenteen toimijat ja muut vastaavat toimijat osoittaisivat demokratiamyönteisyytensä sallimalla puolueiden ja ehdokkaiden kampanjoinnin tasavertaisesti asemilla, kauppakeskusten käytävillä, kauppojen auloissa ja muissa kaupan yhteydessä olevissa sisä- ja ulkotiloissa sekä muissa tiloissa, joissa ihmisiä liikkuu. Kun äänestäjät joka tapauksessa asioivat erilaisissa puolijulkisissa tiloissa, heillä olisi samalla mahdollisuus ottaa mukaansa esitteitä ja jututtaa ehdokkaita. Huomionarvoista on, että lähes kaikki äänestäjät – myös erityisryhmät – käyvät kauppakeskuksissa. Ehdokkaiden näkyminen osana normaalia elämänmenoa on demokratiaa edistävä myönteinen ele, joka tuskin olisi haitaksi kaupallekaan. Jos äänestysaktiivisuus laskee, tulisi harkita myös lainsäädännöllisiä toimenpiteitä kampanjoinnin mahdollistamiseksi.

Uuden julkisen tilan, kuten kauppakeskusten, rooli poliittisen keskustelun ja vaalikampanjoinnin näkökulmasta, lisättiin työryhmän työsuunnitelmaan jäsenten esittämän toiveen myötä. Työryhmä piti aiheetta tärkeänä äänestysaktiivisuuden kannalta. Työryhmä selvitti nykytilaa kyselyillä Suomen Kuntaliitolle, Kaupan liitolle, Helsingin Seudun liikenteelle (HSL) Helsingin kaupungin liikennelaitokselle (HKL), VR:lle ja ympäristöministeriölle. Aiemmin aihepiiriä on käsitelty selvityshenkilö Johanna Korhosen oikeusministeriölle tekemässä selvityksessä ”Ehdokkaat esiin! Miten julkinen valta voi tukea vaaliehdokkaiden maksutonta näkyvyyttä ja äänestäjien tiedonsaantia”³.

¹ Parlamentaarisen vaalityöryhmän (20.2.2020–31.12.2021) tehtävänä oli hallitusohjelman mukaisesti selvittää vaalilain, puoluelain ja lain ehdokkaan vaalirahoituksesta sekä tarvittaessa muuta poliittista toimintaa koskevan lainsäädännön kehittämistarpeet ja tehdä tarpeelliset muutosehdotukset edustuksellisen demokratian kehittämiseksi. Työryhmän tuli laatia ehdotus kansalaisaloitteen ja eurooppalaisen kansalaisaloitteen ikärajaista sekä arvioida kansalaisaloitejärjestelmän kehittämistä.

² https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163824/OM_2022_6.pdf?sequence=1&isAllowed=y

³ <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/76225>

Postiosoite Postadress	Käyntiosoite Besöksadress	Puhelin Telefon	Faksi Fax	S-posti, internet E-post, internet
Oikeusministeriö PL 25 FI-00023 Valtioneuvosto Finland	Eteläesplanadi 10 00130 Helsinki Finland	0295 16001 Internat. +358 295 16001	09 160 67730 Internat. +358 9 160 67730	kirjaamo.om@gov.fi www.oikeusministerio.fi www.justitieministeriet.fi

Kaupan liitto selvitti, ettei se ole ohjeistanut kauppoja vaalikampanjointiin liittyvissä asioissa. Kaupat ja kauppaketjut ovat itsenäisesti päättäneet, miten ne ovat sallineet tai kieltäneet vaalikampanjoinnin heidän tiloissaan tai kauppojen edustoilla.

Ympäristöministeriö toi esiin, että vaalikampanjointi on toimintaa, joka ei kuulu alueidenkäytön suunnitteluun. Kaavoituksella ei siis voida varmistaa sitä, että esimerkiksi kauppakeskuksissa saisi tehdä vaalikampanjointia.

VR:llä on voimassa oleva linjaus poliittisesta toiminnasta ja puolueettomuudesta. VR:n tiloja, viestintäkanavia tai mainospaikkoja ei saa käyttää poliittiseen toimintaan. Ohjeistus koskee muun muassa kampanjointia rautatieasemilla tai junissa. VR-konsernin kiinteistöjä ja tiloja ei vuokrata mihinkään poliittiseen tarkoitukseen.

HKL:n yleisperiaate joukkoliikenteen tilojen käytöstä on ollut se, että pääsääntöisesti HKL:n hallinnoimia terminaali- ja asematiloja ei anneta käytettäväksi kampanjaluonteisesti poliittisessa aatteessa. On katsottu, että kaikkien osapuolien eduksi on selkeä ja tasapuolinen rajaus. Etusijalla harkinnassa on ollut joukkoliikenteen käyttäjän, matkustajan etu, sillä HKL:n ydintehtävä on taata matkustajille sujuva, turvallinen ja häiriötön matka ja esteetön kulku asemilla. Joukkoliikenne on tarkoitettu kaikille ja joukkoliikenteen tiloihin ei toivota poliittisiin aatteisiin profiloituvaa toimintaa. Matkustaja ei voi välttää HKL:n tiloja ja valita toista kulkureittiä, eli kampanjointia ei voi kiertää halutessaan kuten avoimessa katutilassa.

Näiden periaatteiden mukaisesti HKL on rajoittanut poliittista kampanjointia metroasemien sisätiloissa ja metroasemien ulko-ovilla, mutta samalla pyrkinyt joustavuuteen mahdollisuuksien mukaan. Erityisesti vaalien yhteydessä HKL on ohjeistanut järjestyksenvalvonnan palveluntarjoajan järjestyksenvalvoja joustavuuteen, ystävällisyyteen ja asiakaspalveluhenkisyysnäissä tilanteissa. Ohjeituksessa järjestyksenvalvojille on korostettu, että poliitikot pyrkivät ajamaan yhteistä asiaamme ja toiminta on yhteiskunnallisesti tärkeää. Mikäli kampanjaväkeä on pyydetty siirtymään sisäänkäyntien luota hieman syrjemmälle. Perusteena on ensisijaisesti ollut esteettömän ja häiriöttömän kulun turvaaminen.

Työryhmä kuuli valmistelun aikana ympäristöministeriön asiantuntijoita. Ympäristöministeriön mukaan kaavoituksella ei ole mahdollisuutta varmistaa kampanjointia kauppakeskuksissa tai muissa puolijulkisissa tiloissa.

Työryhmän loppuraportissa todetaan, että parlamentaarinen työryhmä tunnistaa haasteet, joita liittyy ns. puolijulkisen tilan käyttämiseen vaalikampanjointiin, mutta pitää tärkeänä, että vaalikampanjointi olisi mahdollista siellä, missä ihmiset liikkuvat. Näkyvä vaalikampanjointi edistää demokratiaa. Kaupunkien ja kuntien olisi hyvä ottaa alueiden käytön suunnittelussa huomioon, että yhdenvertaisten osallistumismahdollisuuksien kannalta olisi hyvä noudattaa harkitsevuutta ennen kuin tiloja luovutetaan yksityisille toimijoille, jotta myös julkista tilaa olisi saatavilla muun muassa vaalikampanjointia ja muuta yhteiskunnallista osallistumista varten.